

Ideën: een tragedie in vijf bedrijven

Lies Kelder

Introductie

Dit is een Unstable Media bachelorscriptie voor de Gerrit Rietveld Academie, afstudeerjaar 2022/2023. Mijn begeleider was Willem van Weelden, die ik wil bedanken voor alle inhoudelijke gesprekken.

Wat betreft verdere introductie; dit verhaal is een tragedie. Zoals het hoort, bestaat deze tragedie uit vijf bedrijven waarin een catastrofe de hoofdrol speelt. Door dit op te vatten als een fysieke plek van samenkomst, oftewel een gemeenplaats, kon ik vijf personages uitnodigen om met elkaar, en met mij, in gesprek te gaan over de meest uiteenlopende onderwerpen. In willekeurige volgorde, de personages zijn: een meesterparfumeur genaamd Neus, een Nieuwslezer die als bode functioneert, de kunstenaar Andrea Fraser, een Nihilist, en de activistische Groep die aangesproken wil worden met hen/hun. Ik, als Auteur, wil je welkom heten in een wereld die aan elkaar hangt van de meningen en percepties.

Tot slot vond ik laatst dit prachtige citaat van Virginia Woolf uit *A room of one's own*:

“At any rate, when a subject is highly controversial (...) one cannot hope to tell the truth. One can only show how one came to hold whatever opinion one does hold. One can only give one's audience the chance of drawing their own conclusions as they observe the limitations, the prejudices, the idiosyncrasies of the speaker. Fiction here is likely to contain more truth than fact.”

Bedrijf 1/De verantwoording

Lies (Auteur)

Ik probeer nu al maanden een soort hoofdvraag te verzinnen voor dit verhaal. Een hoofdvraag of een onderwerp, of wat dan ook. Hetgeen waar het om draait. 'Het is wel leuk dat je verstopperkje speelt met je kunstenaarspraktijk, maar je moet ergens conceptuele verantwoordelijkheid voor nemen', kreeg ik te horen. 'Wat mooi gevonden', dacht ik. Het vond mij misschien niet, maar het vond wel iets. Iets dat weer met twee benen op de grond werd gezet, bleek uit het gesprek. Alhoewel, de ene helft van het gesprek vond dit, en ik knikte zoals iemand dat doet wanneer die akkoord gaat. Dus nu is er iets van grond en dingen die op die grond gezegd kunnen worden. Ik, en mijn kunstenaarspraktijk, lijken deel uit te maken van die dingen. Althans zo begreep ik het: dingen en grond.

En benen. En daar moest ik iets mee. Als ik dat allemaal zo voor me zie, denk ik dat het de bedoeling is dat ik positie kies. Dat ik ergens ga staan, en zeg: 'deze vierkante meter is mijn grond.' Het doet er dan niet toe waar ik ga staan zolang er benen en dingen en grond zijn. En, vooral, heel veel verantwoordelijkheid!

Ja; de kapitalistische wereldbewoner is verantwoordelijk voor zijn eigen slagen. Maar waarin ik hoor te slagen, is mij nog niet helemaal duidelijk.

Bovendien, dat idee van positie. Ik dacht dat ik al positie had doordat ik bestond. Niet een gekozen positie, maar een positie die ik heb omdat ik nu eenmaal geboren ben. Natuurlijk heb ik er deels voor gekozen. Maar een ander deel lijkt toch ook wel een beetje toevallig te zijn. Zoals die Nederlandse grond bijvoorbeeld. Ik ben hier geboren, dus spreek ik de taal. Ik kan er wel voor kiezen om een andere te leren en in die taal te schrijven. Alleen

voelt dat toch niet helemaal echt, alsof ik dat dan niet zou zijn. Ik zou de context niet helemaal snappen. De lading van begrippen zou me, als het ware, ontsnappen. En die lading bepaalt juist de betekenis.

“Niet snappen” en “ontsnappen”, die twee had ik dan alleen onwetend naast elkaar gezet. In het Nederlands weet ik dat on- een verbastering is van de ontkenning ne- en dat ontsnappen dus gezien kan worden als een samenvoeging van niet en snappen.

Het is grappig hoeveel die twee zinnen dan op elkaar beginnen te lijken. Context, lading en betekenis komen heel dichtbij elkaar. Dan ga ik me afvragen of ze niet eigenlijk een beetje hetzelfde zijn. Hebben ze grenzen of zijn die grenzen er vooral zodat wij mensen ook nog een beetje snappen waar we mee bezig zijn?

Zo gaat het dus ook, al de hele tijd, met die hoofdvraag. Een hoofd wat vraagt? En benen? Dan lees ik een boek over een hoofd en kan ik alleen maar fronsen. Ja, mijn

hoofd vraagt zich inderdaad van alles af, maar ik ben *Monsieur Teste* niet. Je ne parle pas français. Daar heb je hem weer, die ne.

Oké, een onderwerp dan, iets waaraan ik me kan onderwerpen. Alleen weet ik niet of ik dan verantwoordelijkheid kan nemen. Ik bedoel, ik kan wel verantwoordelijkheid nemen voor mijn onderwerping. In theorie kan dat. Ik kan zeggen dat mijn positie er eentje is van nederigheid en acceptatie, waarin het onderwerp leidend is. Dan zou ik in ieder geval ergens voor uitkomen. Maar zo makkelijk gaat dat toch niet? Wat nou als het onderwerp mij ergens naar toebrengt waar ik helemaal niet verantwoordelijk voor wil zijn? En bovendien, ik ben toch de schrijver? Ik hoor toch te bepalen waar dit verhaal naar toegaat? Wat heeft het onderwerp daar nu mee te maken?

Neus

Mevrouw, ik wil u niet onderbreken tijdens uw inleidende woorden. Ik snap dat u problemen heeft met verantwoordelijkheid en dat soort zaken. Bovendien ben ik het met u eens en is verantwoording het hoogste goed. Echter, wij hebben allemaal verplichtingen waar we aan behoren te voldoen. Daarom is het toch zaak dat wij tot een soort punt komen. Ik voel me erg geëerd door uw invitatie, maar ik ben, en blijf, een drukbezet man. Dus zou u misschien kunnen vertellen waar dit hele verhaal naar toegaat? Dan kan ik in het vervolg kijken welke rol ik hierin wil spelen.

Neus kijkt op

Neus

Oh, oh, excuus mevrouw. Ik zie dat we allang begonnen zijn. De lezer is er al! Excuus, beste lezer, duizendmaal

excuus. Let u niet op mij! Ga vooral verder, Mevrouw
Auteur, excuus.

Auteur (Lies)

Zie je? Dit bedoel ik dus, dan zeg ik dat ik me niet wil onderwerpen, maar dan lijkt er toch wel zoiets te gebeuren. Voor ik het weet word ik een personage in m'n eigen verhaal.

Toen ik het boek *De Witte Stad* van Bernlef las, had ik het gevoel dat er iets klopte. Het was een boek wat leefde. Het ging over een wereld die op sterven na dood lach, maar toch leefde er iets. Het had een personage genaamd Fredrick Kline, een man die van die ouderwetse panorama's maakt. Dat zijn 360 graden schilderijen waarop het net lijkt alsof je in een landschap staat. Fredrick maakt zich de hele tijd druk om het stuk waar de schildering overgaat in het driedimensionale decor. Volgens hem moeten de

panorama's echt lijken, maar niet té echt. Toch: 'wil het publiek nu eenmaal steeds realistischer voorstellingen. Ze moeten echt het gevoel hebben dat ze voor een halve dollar heel Zwitserland hebben gezien.' Het onmogelijke dus, dat wil het publiek. En het moet ook nog eens op het moment dat het hen uitkomt. En, het mag niet te duur zijn.

Nihilist

Ja dat zal, maar dat voorbeeld is toch achterhaald? Wat boeit het ons nog wat die stomme schrijver met zijn ouderwetse personage te zeggen heeft? We zitten nu in een digitale wereld, die is compleet anders.

Auteur (Lies)

Ja, het voorbeeld is misschien wat achterhaald. Ik moest ook opzoeken wat een panorama is, maar dat is ook juist deel van de problematiek? Alle techniek om ons

heen wordt steeds echter en echter, en ik weet niet meer of wat ik schrijf nog wel ergens naar toe gaat. Het lijkt een versteend beeld te zijn geworden. Ergens heb ik ideeën opgepikt, en die schrijf ik nu op. Zoals je in een droom nooit nieuwe dingen kan dromen, alleen de dingen die je al kent.

‘La vie est un rêve dans un rêve’, laat Gaspar Noë een van zijn hoofdpersonen zeggen in de film *Vortex*. ‘Het leven als een droom in een droom’, had de vertaler ervan gemaakt. Google zei: ‘dit citaat komt van Edgar Allan Poe.’ Ook dat moest ik dus opzoeken. Maar goed, die tekst is dus van het Engels, naar het Frans, naar het Nederlands gegaan. En nu gebruik ik het. Niets nieuws dus, alleen een andere context.

Nihilist

Komt ze weer hoor.

Neus

Pardon meneer, mevrouw. Ik moet eerlijk zeggen dat ik hier wel wat zinnigs in zie. Vroeger was alles nu eenmaal beter. Voor de verstedelijking en de industriële revolutie, meen ik dat de wereld een stuk schoner rook. Het was vast en zeker simpeler destijds. Bovendien, die oude technieken hebben een zekere materialiteit en tactiliteit die je nu nergens meer vindt. Is het niet opvallend dat jongelui massaal teruggrijpen op wat men “vintage” pleegt te noemen? Ik noem dat kwaliteit! Ach, de tijd dat hout nog van echt hout was gemaakt. Dat niet alles naar plastic stonk!

Wist u dat het vroeger een huishoudklusje was om zeep te maken?¹ Hoe heerlijk moeten de huizen hebben geroken. Bovendien stond Nederland ten tijde van de

¹ Zonneveld, E. van, van Zonneveld, E., Panhuysen, S., de Rijk, L., Verberg, R. & Werfzeep (Utrecht). (2019). *Zeepboek: de keuken van Werfzeep*. Werfzeep.

gouden eeuw bekend om zijn schoonmaakcultus.² Wat een heerlijke tijd! Dat iedereen zichzelf en de openbare ruimte nog in acht nam! Werkelijk, een droom!

Groep

Ja, de gouden eeuw voor witte mensen, zoals jij! Het waren zeker de tot-slaaf-gemaakte die al dat schoonmaakwerk deden!

Auteur (Lies)

Jongens! Mensen, bedoel ik, laten we rustig aan doen! Ik was nog bezig iets te vertellen. We hebben het hier niet over geur, of de tot-slaaf-gemaakte. Ik wilde wat vertellen over dromen. Oké dus, de film *Vortex*. Het leven als een droom in een droom. Een droom waarin

² Schama, S. & Maters, T. E. D. (2022). *Overvloed en onbehagen / druk 1 [Nov 02, 2012] Schama,.* Uitgeverij Olympus.

we niks nieuws kunnen dromen.

Dan voel ik me zo absurd nostalgisch. Het is een verlangen naar een tijd die ik nooit heb meegemaakt.

Dan wil ik dat van me afschrijven als iets idioots. Ik ben gewoon niet in staat iets nieuws te bedenken, het ligt aan mij.

Maar soms dan lijkt het iets anders. Net als die filmmaker heb ik ouderwetse technieken nodig om nog iets te begrijpen van de wereld. Voor hem is dat het split screen en voor mij zijn dat overheadsheets en panorama's. Het is techniek die ik begrijp, waar ik over na kan denken. Toen er nog geen kopie, van een kopie, van een kopie was.

Dus ik snap die Fredrick wel; mensen hebben inderdaad geen oog meer voor de overgang tussen schildering en enscenering. Alsof het publiek alleen nog maar wil vergeten dat het vakmanschap is wat echt in niet-echt

laat overgaan. Maar, om met het verhaal van een personage uit een vergeten Nederlandse roman aan te komen voor mijn eigen verhaal.

Toch is dat hoe het voelt. Ik ben een encscenering ingestapt, waarin allerlei personen de boel decoreren. Er zou een overgang zijn tussen echt en niet-echt, maar het is me boven het hoofd gegroeid. Het schrijven zou mij moeten helpen om vat te krijgen op iets waarvan ik ook niet zo goed weet wat het is, maar het enige wat ik voel is verlies. Het lijkt wel een speaking name te zijn: Lies die iets verliest, het is nep en het is echt. En het moet steeds echter. 'Een beeld als het waarneembare bij uitstek', zegt Guy Debord.

Nihilist

Kunnen we dan nu eindelijk beginnen?

Auteur (Lies)

Ja, maar ik moet de boel toch introduceren?

Nihilist

Waarom zouden we ons moeten houden, aan zoiets als structuur? We hebben nu al een introductie gehad, én een verantwoording. Maar je zegt het net zelf, wij zijn de personages dus dan begint het pas met ons. Nu heb je alleen maar concessies gedaan om die zogenaamde begeleider van je te plezieren. En dan wordt er over lezers gesproken. Hij is toch de enige die het leest.

Auteur (Lies)

Oké, dan beginnen we toch? Andrea, jij deed het tweede bedrijf toch?

Andrea

Yes! Give me a second!

Iedereen gaat af. Lichten gaan uit

Bedrijf 2/Official Welcome

Een spot gaat aan. Er staat een kathedraal. Andrea komt op

Andrea

Good evening. Hello everyone.

I do know many of you, but I'll introduce myself anyway.

I'm Andrea Fraser and I'd like to thank you for coming to this presentation of my project for the *Gerrit Rietveld Academy*.

It's called Official Welcome and, as most of you have probably guessed from the cameras and the lights, this is it.

This is *Official Welcome*.

So, I'm happy, I'm pleased, I'm honored, I'm privileged, I'm really thrilled, really to welcome you, officially, to this commonplace. (This is, of course, a site-specific project.)

I'm going to have a tough time topping the remarks from the first act, but I'll do my best.

I have to begin by saying that I've known many of you for many years – more than a decade. For most of those years I've been ignoring you. But even when I was not here, you have been supporting me from right here. And this is

In het publiek staat Groep op. Met een microfoon in de hand begint hen te spreken. De spot wordt op hen gericht

Groep

Uhm, Andrea? Sorry, maar dit kan echt niet. Ook al is dit een performance uit 2001. Het is echt niet normaal dat je andere mensen op deze manier stereotypeert.

En, we zijn hier op een Nederlandse gemeenplaats, waar we écht ruimte willen bieden voor alternatieven vormen van kennisproductie. Maar het is echt een

principe van ons, en daarmee ook een voorwaarde voor onze deelname, dat dit niet zo kan.

De veramerikanisering van het Europees culturele landschap gaat tegen ons principe van culturele diversiteit in. Er zou juist plek gemaakt moeten worden voor alternatieven. En dat jij, hier nu, met een canoniek werk het voortouw neemt, dat kan dan gewoonweg niet. Dan vrezen wij echt dat we niet langer mee kunnen doen.

Nihilist

Ja! Wat doe jij eigenlijk hier?

De spot wordt gericht op Nihilist

Nihilist

Dit is toch helemaal niet origineel meer. Ik dacht dat er iets interessants zou gebeuren, maar dit gaat natuurlijk

nergens over. Had ik zelf ook wel kunnen bedenken, dit hele gebeuren.

Groep

Nou, dat kan je niet zeggen. Het is misschien wel stereotyperend, maar elke uiting is uniek. Dus moet je minimaal wat respect kunnen opbrengen!

Nihilist

Waar heb jij het nou over? Ik mag gewoon een mening hebben. En mijn mening is dat dit dom is. We weten het allemaal, instituties zijn een grote kafkaëske nachtmerrie waar we allemaal in vastzitten. Waarom zouden we daar nog iets van proberen te maken? Daarnaast is die hele Andrea van jullie toch ook maar iemand die gekaapt is door al die commerciële zoi. En je gaat me niet vertellen dat jullie dat niet zijn. We zijn, uiteindelijk, allemaal deel van dat stomme afstudeerproject van die

zogenaamde auteur. Ik wil uh, niet veel zeggen, maar je kan me niet vertellen dat jullie zo maar voor principes staan.

Groep

Wij proberen tenminste onze verantwoordelijkheid te nemen! We staan tenminste ergens voor. Jij, jij

Neus

Dames, heren, rustig aan! De lezer is er al, we zijn al begonnen. Dit kunnen jullie nu niet zo doen. Het is mijn principe om principes te bespreken na afloop van het begin. En daar zijn we nog niet. Dus laten we alstublieft recht doen aan de dagelijkse orde. Iedereen, een voor een. Jullie zijn toch geen kinderen.

Groep

Pardon?

Neus

Beleefdheid, respect, dat zou toch de basis moeten zijn?

Groep

Pardon? Dames en heren? Wij identificeren ons als die, diens of hen, hun.

Groep stormt weg. Nihilist spreekt het publiek toe

Nihilist

Laatst zat iemand me dus te vertellen over zo'n filosoof, Schopenhauer heette die. Die gast die mij dat vertelde zei dus dat die Schopenhauer humor ziet als een discrepantie tussen de rede en het verstand. Verstand is de kennis die we krijgen door onze eigen ervaringen. En de rede is ons conceptuele denken of zoiets. Die gast die dit mij dus zat te vertellen zei dus dat mensen, die

zich te veel aan hun principes vastklampen, pedant zijn. En dat is dan weer grappig omdat het precies zo'n soort conflict is tussen verstand en rede. 'Ja', dacht ik toen, 'daarom heb ik ook geen principes.' Dat is voor mensen die het leven anders niet aankunnen, voor die activistentypetjes zeg maar. Ze moeten toch op een manier grip hebben op de wereld. Echt gestoord dat ze dan ook denken dat dat echt zo is.

Auteur (Lies)

Oké maar wacht even. Dit is niet helemaal de bedoeling. Jij kan hier nu wel Schopenhauers' ethiek gaan bespreken, maar hoe weten wij nu of wat je zegt ook echt klopt? Ik heb het nooit gelezen, en ik ben de auteur. Ik zou jou bedacht moeten hebben. Of, in ieder geval met je in gesprek moeten kunnen gaan.

Nihilist

Dat slaat nergens op, ik ben toch ook gewoon iemand?

Je wilde m'n mening horen en hier is die: kutactivisten.

Linksachter op het podium gaat een licht aan. Er staat een man in een blauw pak bij een doorzichtig plastic tafel

Nieuwslezer

Dan onderbreek ik u nu voor het laatste nieuws.

Zo'n 30 tot 70 procent van de wetenschappers maakt gebruik van bedenkelijke onderzoekspraktijken volgens integriteitshoogleraar aan de VU Lex Bouter.³ Onder deze bedenkelijke onderzoekspraktijken vallen onder andere het photoshoppen van afbeeldingen en het selectief publiceren van bevestigende resultaten. Door middel van

³ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/sjoemelen-met-wetenschappelijk-onderzoek-gebeurt-regelmatig-ontdekte-een-hoogleraar-wat-valt-daaraan-te-doen~bf860d4d/>

deze selectie kan de wetenschapper een beeld creëren wat zijn hypothese bevestigt.

Dit lijkt handig, maar het geeft een onrealistisch beeld van de werkelijkheid. Hierdoor kunnen er allerlei onvoorziene problemen ontstaan zoals verwarring. De vraag of deze bedenkelijke onderzoekspraktijken ook voorkomen in andere werkvelden ligt nog op tafel.

Auteur (Lies)

Mmm, zou ik dat soms ook hebben gedaan?

Nihilist

Hij doet me wel denken. Ik zat dus laatst South Park te kijken en daar hebben ze aan het begin zo'n disclaimer van: 'ALL CHARACTERS AND EVENTS IN THIS SHOW –EVEN THOSE BASED ON REAL PEOPLE— ARE ENTIRELY FICTIONAL.' Het punt is uiteindelijk dat niemand het zou moeten kijken. Een van de bekendste

series ter wereld en niemand zou het moeten kijken, dat is toch lachen.

En toen dacht ik dus: is dat dan ook zo'n voorbeeld van "een bedenkelijke onderzoekspraktijk"? Dat ze zeggen dat ze het op niemand baseren, maar dat eigenlijk gewoon wel doen?

Groep komt weer opl

Groep

Auteur, kan je die personages niet iets van een waarschuwing geven? Ten eerste staat die Lex Bouter zelf bekend als iemand die foute onderzoeken deed. Ten tweede worden wij misgendered. En, ten derde, praat die ene gast de hele tijd door ons heen.

Auteur (Lies)

Ik snap dat jullie dat zeggen, maar ik weet niet of dat zomaar gaat. Kijk, kennen jullie het boek *City of Glass* van Paul Auster. Auster is een schrijver die schrijft over een schrijver. En die schrijver schrijft dus detectiveromans. Maar dan wordt hij opeens gebeld om als detective een probleem op te lossen. Uiteindelijk ontmoeten de schrijvers elkaar en verdwijnt het ene personage in de echte schrijver, die misschien wel weer een personage is.

Het punt is, ze hebben geen grip op de wereld die ze creëren. Én, ze hebben geen grip op de wereld om zich heen. Het echt en het niet-echt lopen in elkaar over.

Ik vond het zo zielig om ze zo te zien verdwijnen, maar soms is het wel echt zo. Ik weet ook niet meer zo goed of ik nog iets te zeggen heb over jullie. Soms... Andrea ga alsjeblieft verder.

Iedereen kijkt naar Andrea. Andrea is versteend

Auteur (Lies)

O god, ik vreesde al dat dit kon gebeuren. Ze had het nog zo gezegd in dat ene interview: 'when I see my name written down, I turn into stone.' Ik zei het toch. Het gaat helemaal fout als we de geschiedenis erbij halen.

Nihilist

Naja, ze was toch alleen maar dingen aan het herhalen die ze al gezegd had.

Net George R.R. Martin ben jij, moet ik wel zeggen. Zo maar een van je personages vermoorden. We zijn nog niet eens echt begonnen en er is al iemand dood. Op dit tempo halen we het allemaal niet.

Groep

Ja, maar ho is even, wij zijn jouw verantwoordelijkheid. Het kan echt niet dat jij je machtspositie gebruikt om ons

allemaal om te brengen. Die rare docent van je had gelijk! Je neemt geen verantwoordelijkheid!

Linksachter op het podium gaat een licht aan. Nieuwslezer vervolgt

Nieuwslezer

Ook in andere werkvelden blijkt er sprake te zijn van bedenkelijke onderzoekspraktijken. Zo is er sprake van seksueel misbruik onder artsen⁴, doet de belastingdienst aan etnisch profileren⁵ en selecteren kunstenaars, onder het mom van postmodern relativisme, kunst die hen het meest aanspreekt.

Welke beroepsgroepen nog wel integer te werk gaan, en

⁴ <https://nos.nl/artikel/2337617-oostenrijkse-arts-veroordeeld-voor-misbruik-van-meer-dan-100-kinderen>

⁵ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2436477-belastingdienst-wist-in-2019-al-van-etnisch-profileren-in-toeslagenaffaire>

of selectie niet een inherent maatschappelijk
mechanisme is, is onduidelijk.

Andrea wordt weggedragen door Groep. Lichten gaan uit

Voorbericht/Bedrijf 3

Auteur (Lies)

Oké Neus, ik wil je bedanken voor het wachten. Nu de rust is weer gekeerd. Ga je gang.

Neus fronst richting Auteur en richt zich vervolgens op de lezer

Neus

Wel, beste lezer, dan valt aan mij de beurt om te spreken. Welkom. Ik wil bij voorbaat stellen dat ik mij vereerd voel om u hier, op deze gemeenplaats, te mogen ontvangen en zo, op deze wijze, mijn nederig perspectief met u te delen. Als bescheiden man kan ik niet garanderen dat wat ik te bieden heb van enige waarde zal zijn. Ik ben nou eenmaal specialist en als specialist vind ik niet dat mijn oordeel van waarde is wat betreft de generieke zaken der wereld. Doch zou ik u

graag op de hoogte stellen van, mijns inziens, een belangrijke kwestie.

Ik ben namelijk, zoals u misschien al weet, Neus van beroep. Dit wil zeggen dat ik mij, baserend op mijn scheikundige achtergrond, meesterparfumeur mag noemen. Ik ben getraind in het herkennen en samenstellen van geuren. U snapt dat dit leidt tot een overgevoeligheid voor geur? Echter, aangezien wij, neuzen, niet met veel zijn en het in het belang van onze maatschappij is om mij in topvorm te houden, wil ik u op het hart drukken mijn visie in hoge achting te nemen. Het is mij namelijk ter neuze gekomen, zoals wij neuzen dat plegen te zeggen, dat veel van de personen in en rondom deze gemeenplaats niet bepaald fris ruiken. Eerdere jaren kon dit worden verbloemen door een geparfumeerde zakdoek bij de eigen persoon te dragen, maar sinds de hitte van verleden zomer in combinatie met de toenemende drukte, is dit verbloemen

onbegonnen werk geworden. Daarom zou ik u, beste lezer, willen vragen om toch uw eigen persoonlijke hygiëne in acht te nemen.

Nu zal u denken: 'waar denkt deze persoon het lef vandaan te halen? En is, bovendien, een gemeenplaats niet louter een figuurlijk begrip?' Ik snap dat u dit zegt en heb dan ook volledig begrip voor deze uiting.

Echter, ik geloof dat, als wij allen een kleine bijdrage leveren, dit probleem makkelijk verholpen kan worden. Ik snap geheel dat ik u niet verantwoordelijk kan stellen voor de persoonlijke hygiëne van onze collega's, maar ik zou u toch minstens willen vragen om op uw eigen bijdrage te reflecteren.

Nihilist

Je stinkt zelf.

Auteur (Lies)

Jongens! Ik zei: nu de rúst is weer gekeerd!

Nieuwslezer

'15 procent meer suïcides onder jongvolwassenen tot 30 jaar', zo stelt de Commissie Actuele Nederlandse Suïcide Registratie (CANS) volgens het NOS Nieuws.⁶ De analyse van mogelijke oorzaken ligt ingewikkeld, omdat betrokken jongeren niet willen of kunnen reageren op bevolkingsonderzoek. Door deze complexiteiten omtrent suïcidestijging -de toename van het aantal zelfmoordpogingen- lijkt het beleidsproces spaak te lopen, aldus de betrokken partijen. Echter sluit het kabinet verder preventief antisuïcide-beleid niet uit. De kamer en de CANS maken zich vooral zorgen om de suïcidestijging onder jonge mannen. Deze groep zoekt namelijk weinig hulp en heeft de meest effectieve

⁶ <https://nos.nl/artikel/2413009-onderzoek-15-procent-meer-suicides-onder-jongvolwassenen-tot-30-jaar>

zelfmoordpogingen. Effectieve zelfmoordpogingen zijn zelfmoordpogingen die daadwerkelijk tot de dood lijden. Deze hoge effectiviteit wordt voornamelijk toegerekend aan mannelijke eigenschappen zoals agressie en daadkracht. Een politicus die anoniem wil blijven heeft bewondering voor dit doorzettingsvermogen: 'het is vanzelfsprekend een probleem wat een harde aanpak nodig heeft, maar als wij deze daadkracht op iets productiefs zouden richten, zou Nederland tot veel in staat zijn.' Andere aanwezigen stemden hiermee in. Zo stelt een van hen dat de sleutel ligt bij een omzetting van viriliteit in vitaliteit.

De zorgen zijn toegenomen doordat de suïcidestijging onder mannen de manvrouwverhouding uit evenwicht zou kunnen brengen.

Groep

Waarom wordt er alleen gekeken naar de binaire oppositie tussen mannen en vrouwen? De zelfdodingscijfers zijn veel hoger onder LHBTI+-gemeenschap en mensen uit gediscrimineerde minderheidsgroepen.⁷ Maar daar wordt weer niet naar gekeken.

Nihilist

Ik houd het allemaal niet meer bij hoor. De wereld is toch al helemaal naar de getver en dat soort types maken het er niet beter op. Cijfertjes, cijfertjes, cijfertjes. En die mensen die die zogenaamde nieuwslezer erbij haalt: wat hebben die nou eigenlijk te zeggen? Precies niks als je het mij vraagt. Elitaire zoi.

⁷ Thoma BC, et al. Suicidality disparities between transgender and cisgender adolescents. *Pediatrics* 2019;144(5):e20191183.

Groep

Ja, maar het is toch een serieus probleem? Als de zelfmoordcijfers aan het toenemen zijn, dan gaat er iets niet goed. Dat betekent dan toch dat mensen aan iets proberen te ontvluchten.

Wij snappen dat wel. De situatie is gewoon vrij uitzichtloos. En, als iemand alleen en eenzaam is, waar moet die persoon dan beginnen. In de neoliberale samenleving is de druk op het individu al hoog genoeg, en dan komt dat ook nog samen met een planeet die sinds de industriële revolutie aan de kant is gezet. En dat al helemaal voor minderheidsgroepen. Er is zoveel wat nog moet veranderen, en de meeste mensen wassen zich in onschuld. Er moet wat gebeuren. We moeten ons verenigen!

Nihilist

Alsof er echt nog wat gaat veranderen. Jullie zeggen het zelf: het is klaar, de wereld is naar de taffes. Dan kunnen we net zo goed nog een beetje genieten.

Neus

Dames, heren, mensen. Ik kan me toch niet voorstellen dat louter maatschappelijke problematiek de mens tot zelfmoord drijft. Ik las laatst een prachtig boek over de thematiek van zelfvoorkeur. Mandeville, *De fabel van de bijen*, een echte klassieker! Ik zal het u vertellen: zelfvoorkeur is de menselijke behoefte om hun eigen meerderwaardigheidsgevoel te etaleren. Zo ziet u maar weer, met uzelf bezig zijn zorgt voor sociabiliteit. Immers, als andere u mogen, kan de zelfvoorkeur zonder blikken of blozen geëtaleerd worden. De poging tot zelfmoord is dan of een vlucht van het zelf, wat geen voorkeur meer verdient. Of het is vorm van zelfliefde, waarmee men aan een vreselijk oordeel kan

ontsnappen. Als het aan mij ligt, is dat eerste hier ter sprake. De jongelui kunnen zichzelf niet meer in de spiegel kijken.

Groep

Nou, pardon? Zwakte? Vormen van discriminatie hebben daadwerkelijk effect. Het is belachelijk, dat jij, dat zwakte noemt. De machtsstructuren waar we in gevangen zitten, daar profiteer je van. Je wil je verantwoordelijkheid gewoon niet nemen! Schandalig!

Nihilist

Ik weet het niet hoor. Doe je die dooie dan niet een beetje tekort? Ik vind het wel moedig dat ze het doen. Dan gebeurt er tenminste wat.

Nieuwslezer

In bijna tien procent van de gevallen wordt zelfmoord gepleegd door een sprong van hoogte, aldus een Duits onderzoek.⁸ Deze suïcidesprong, ook wel een duik in de diepte of doodsprong genoemd, komt hiermee in de top drie van doodsoorzaken door suïcide. Het is opvallend dat dit percentage in 2002, een jaar na de aanslagen op het WTC in de Verenigde Staten, zijn hoogtepunt bereikt. Onderzoek naar een mogelijk verband loopt nog waardoor er geen verder uitsluitsel gegeven kan worden. Op het sociale media platform Twitter vertelt een bekende twitteraar over haar ervaringen met de doodsprong. 'Ik heb het zelf nog nooit gedaan, maar als ik zelfmoord zou plegen zou ik het doen door te springen. #Suicideaesthetic #Jump4life' De consequenties van dit bericht zijn nog niet duidelijk, maar directeur Jan Mokkenstorm van 113

⁸ <https://www.cawdeterp.be/zelfmoord-door-te-springen-van-een-hoogte/>

Zelfmoordpreventie vreest dat dit kan leiden tot copycat-gedrag onder jongeren. Daarom roept hij op om niet te praten over manieren van suïcide.⁹ In eerdere jaren heeft dit namelijk geleid tot een grotere suïcidestijging. Wel is het belangrijk dat er wordt gepraat over suïcide op zich. ‘Jarenlang hebben we heel weinig gesproken over depressie en zelfmoord in Nederland. Daarom kan een bericht over suïcide een groot effect hebben: onze weerbaarheid tegen dit nieuws is laag. Daarom is het goed om hier veel over te praten, dan wordt het effect minder heftig’, aldus Mokkenstorm.¹⁰ Zangers als de Belgische Stromae nemen hierin het voortouw. Onlangs sprak en zong hij over zijn eigen suïcidedachten. Volgens een Franse columniste is dit van groot belang. ‘Zijn lied weerspiegelt de staat van de hedendaagse

⁹ <https://nos.nl/artikel/2235658-je-moet-over-zelfmoord-melden-wat-moet-niet-wat-kan>

¹⁰ <https://nos.nl/artikel/2235658-je-moet-over-zelfmoord-melden-wat-moet-niet-wat-kan>

samenleving en dat werd op een zeer unieke manier uitgevoerd. Daar dank ik hem voor, want ik denk dat het veel Fransen aanspreekt en dat dit resoneert in hun harten.¹¹

Nihilist

Het klinkt als een adrenalinekick. Dat moet ik misschien ook maar eens gaan proberen.

Nieuwslezer

Denk je aan zelfdoding? Neem dan 24/7 gratis en anoniem contact op met 0800-0113 of chat op 113.nl.

Bedrijf 4/Geen naam

Neus

¹¹ <https://nos.nl/artikel/2412597-zanger-stromae-openhartig-over-depressie-en-zelfmoordgedachten>

Het is dermate fascinerend hoe een weloverwogen gedachte de mens kan overvallen. Een ogenblik van verveling voldoet om een zeker detail op te merken. Een detail, in gedachte, dat maakt dat men de wereld anders gaat zien. Net een beetje vreselijker. Net een beetje onmogelijker. Ach, zoals Antoine in Sartre's *Walging*. Het is de specialist die naar grootsheid streeft, totdat hij erachter komt dat hij niet kan ontkomen aan het leven zelf.

Er valt niet te ontsnappen aan dat soort gevallen. Men wil het wel negeren, maar het geval laat het niet meer toe. Men was te laat op de hoogte van dat wat er al was. Soms, vermoed ik dat er op ons gewacht werd. De gedachte wachtte ons op. Het stelde ons op de goede hoogte. Zodat wij door hem op een hoogte gesteld, gegrepen en daarmee de rand van een afgrond genaamd associatie in gesmeten konden worden.

Wij waren buiten handbereik. Zoals dat is met vallen. Men tuimelt, en tuimelt, en tuimelt. En pas tijdens dat tuimelen beseft men dat er iemand aan het vallen is. Zomaar vanaf een hoogte is men gevallen. Men is het geval dat aan het vallen is, of het geval dat aan het vallen was. De val overvalt ons, en zo tuimelen wij door. Vallend tuimelen wij langs gedachtes, details, herinneringen. De dingen die bovenkomen zodra wij ze zien. Een logica bestaande uit de chronologie van het geval in kwestie. Overvallen en gegrepen zijn wij volledig overgelaten aan een logica die zich voordoet omdat dat toevallig zo uitkomt.

Nihilist

Lachen hoor, dit geblaat, maar wat wil je hier nou mee zeggen? Is het nu de bedoeling dat we over onze beweegredenen gaan praten ofzo? “Diepgang” is dat wat die idioot zoekt? Ik blijf mooi hier.

Groep

Weet je wat het probleem is met jou, je wil gewoon helemaal niks. Je zit de hele tijd de boel belachelijk te maken. En, weet je, dat soort grappen, die hebben levensechte consequenties. Je normaliseert dingen die niet normaal horen te zijn! Iedereen heeft diepgang, dat moet je niet betwijfelen.

Wij staan ergens voor!

Nihilist

Haha, jullie doen me denken aan een serie die ik laatst zat te kijken. *Rick and Morty* kennen jullie dat? Het gaat ook over een witte man, dus jullie hebben het vast niet gezien. Maar het gaat dus over zo'n gast, een wetenschapper. En hij is ook alcoholist en opa, en de allerslimste mens van het universum, doet die even. En

samen met zijn kleinzoon gaat hij op allerlei avonturen. In aflevering twee van seizoen zeven komen ze dan allemaal superhelden tegen die iets met verhalen vertellen te maken hebben. En dan is er zo'n badguy die alle motivatie van iedereen gaat stelen. En dan zegt die Rick dus, die wetenschapper: 'he wants what every character wants. Motivation!'

Groep

Ja, en wat is daar mis mee? Tuurlijk willen we ergens voor staan. Iedereen wil toch deel zijn van een groter geheel. Jij doet dat door overal tegen te zijn. Wij proberen tenminste een nieuwe wereld neer te zetten. Zoals Donna Haraway zegt: 'make kin, not babies!' Wij willen weer terug naar een wereld waar er een plek is voor alles en iedereen.

Nihilist

Ja, oké. Maar dat is niet mijn punt. Volgens mij is dat zinloos wat jullie willen, het is al te laat. En, als het al zou kunnen, er is nog niemand met een echt goede oplossing gekomen. In die politiek van ons zijn al die mannetjes toch maar heen en weer aan het zeiken. En die kunst, waar iedereen mee dweept, daar is toch ook eigenlijk niet veel van over. Die kunstenaars sturen allemaal hetzelfde de wereld in, net als jullie. En ik zal je zeggen, het is voorspelbaar geworden. Iedereen weet al wat jullie te melden hebben.

Jullie kunnen je maar beter niet zo druk maken. Dan kunnen we tenminste nog wat lol hebben.

Groep

Ja, maar waar gaat het dan heen? Met de kunst, met ons? Wij, wij

Linksachter op het podium gaat een licht aan. Nieuwslezer vervolgt

Nieuwslezer

Het museumeffect: Bezoekers van musea kijken niet naar kunst voor de kunst, maar om te reflecteren op hun eigen leven. Dit fenomeen, voor het eerst beschreven in 2014 door Jeffrey K. Smith toont aan dat kunstpubliek kunstwerken vooral gebruikt als springplank voor persoonlijke reflectie.¹² Of dit effect ontstaat door de museumcontext, het kunstwerk zelf, of het feit dat het kunstwerk kunst genoemd wordt, is onduidelijk.

De kunsthistoricus Hessel Miedema, overleden in 2019, stelt dat men voorzichtig moet zijn met het waardenen

¹² Williams, C. (2016). The museum effect: how museums, libraries and cultural institutions educate and civilise society. *Archives and Records*, 37(1), 81–84.

<https://doi.org/10.1080/23257962.2016.1154026>

van kunst op persoonlijke basis.¹³ In de moderne tijd staat de ervaring van de kijker misschien centraal. Maar dit betekent niet dat dit voor andere kunsthistorische periodes ook zo geldt. Het museumeffect zegt daarom meer over de moderne cultuur dan over de kunst die in musea hangt.

Neus

Dank voor deze informatieve inzet Nieuwslezer. Die meningen van jan en alleman tegenwoordig.

Neus kijkt beschuldigend naar de andere personages

Neus

¹³ Miedema, H. (1977). Realism and Comic Mode: The Peasant. *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*, 9(4), 205. <https://doi.org/10.2307/3780555>

Gelukkig zijn er ook nog degelijke personen die kennis en informatie verstrekken. Zo heb ik mij de afgelopen weken mogen vergapen aan het debat omtrent de Nederlandse zeventiende-eeuwse schilderkunst. Kunsthistorici pogen met dit debat de schijn te geven dat zij weten wat de kunstenaar destijds meende te doen met zijn *schilder-kunst*. Hiervoor roept men allerlei argumenten op waarvan de bekendste het argument is van verborgen betekenis. Dit argument gaat als volgt de kunstenaar verstoep aan de hand van symbolen een moraliserende les in zijn schilderij

Groep onderbreekt Neus

Groep

Waarom is het de hele tijd "hij"?

Neus

Ja, jammer maar helaas, destijds was er altijd sprake van mannelijke kunstenaars, tot nu toe heb ik wel geteld drie vrouwen gevonden. Maar, mijn verhaal vervolgend, de kunst zou dan zijn om het leerzame te onderwijzen door het schone weer te geven.

Het debat zou natuurlijk geen debat zijn als er niet ook anderen aan deel zouden nemen. Dus zal ook ik een aantal tegenstemmen de revue laten passeren. Zo zijn er kunsthistorici die gepleit hebben voor stofuitdrukking als hoogste ideaal, waarbij het niet draait om de morele les als zodanig, maar de vaardigheid om texturen levensecht weer te geven.

Nihilist

Oké? En wat moeten wij met zo'n lap tekst? Wat wil hij nou eigenlijk zeggen!

Bovendien is dit toch niets nieuws. Alle kunst beweert een les te hebben. Kunstenaars zijn nu eenmaal

betweters. Altijd maar kritiek, het moet anders en dan wel mooi hun handje ophouden als ze geld nodig hebben. Lekker kapitalistisch. Dat waren ze toen ook.

Auteur (Lies)

Nihilist, alsjeblieft. Ik snap ook niet helemaal waar dit heen gaat, maar soms helpt het om iemand te laten dwalen. Volgens mij las ik dat laatst in het proefschrift van Saskia Pieterse, het verwonderde me wel. Dat je door af te dwalen opeens, zomaar, iets heel intelligents kan zeggen. Dan zijn er ook geen domme en slimme mensen meer, dat vond ik er zo boeiend aan.

Neus doet alsof hij niets gehoord heeft en vervolgt zijn verhaal

Neus

Daarnaast zijn er wetenschappers die de enorme financiële gelden noemen als mogelijk motiverende

factor; zolang de schilder zijn publiek kan plezieren, schildert hij iets wat waardevol is, omdat hij daar geld mee kan verdienen. Dus, Nihilist, het wetenschappelijke debat heeft ook voor jou wat te bieden.

Nu beste lezer, het zal u vast en zeker niet verbazen dat ik zo nog even door kan gaan. Het is nu eenmaal de taak van een kunsthistoricus om zich in het leven van de kunstenaar te verdiepen. Toch blijft het me verwonderen dat die kunsthistoricus van tegenwoordig dit met zoveel verve doet dat men lijkt te vergeten dat een kunstenaar waarschijnlijk ook maar in zijn eigen willekeur wat goeds aantreft. Mijns inziens, is een kunstenaar niet meer dan visueel gevoelig. Dit betekent dat hij of zij, waarschijnlijk onbewust, allerlei beelden opslaat. Als dan het medium een schilderij is, zoals dat is in het geval van een schilderkunstenaar, zullen de onbewust opgeslagen beelden waarschijnlijk naar dit medium vertaald worden. In mijn oren klinkt dit als een intuïtief proces gebaseerd

op geïnternaliseerde kennis.

Ik zal u dit verbazingwekkende perspectief verder voor u toelichten lezer.

Nihilist rolt met zijn ogen

Neus

Ik voel mij namelijk zodanig verwant met deze kunstenaars in kwestie dat ik mij geroepen voel om mij uit te spreken. Als men een opleiding van tien jaar doet dan gaat men het leven nou eenmaal op een andere wijze zien. Zoals ik dat nu weet, wisten zij dat destijds ook. Kennis is dan niet meer iets wat men weet. Kennis is, in zo'n geval iets wat men volledig in zich heeft opgenomen. Zoals ruiken een manier van leven kan worden, kan zien dat, naar mijn verwachting, ook. Aan de leek is het om dit mysterie der kennis te bewonderen.

Linksachter op het podium gaat een licht aan. Nieuwslezer vervolgt

Nieuwslezer

Mensen staan tijdens een museumbezoek gemiddeld 1,43 seconden langer voor een schilderij dan vijftien jaar geleden blijkt uit een Amerikaans onderzoek uit 2017.¹⁴ In dit onderzoek, waarin er een veel geciteerd onderzoek uit 2001 wordt gerecreëerd, wordt dit verschil niet benadrukt.

Het nieuwsplatform VICE vindt deze 1,43 seconden een hele winst.¹⁵ Het zorgt er namelijk voor dat we in plaats van 27,2 seconden wel 28,63 seconden naar een schilderij aan het kijken zijn. Deze toename zorgt voor

¹⁴ Smith, L. F., Smith, J. K. & Tinio, P. P. L. (2017). Time spent viewing art and reading labels. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 11(1), 77–85.

<https://doi.org/10.1037/aca0000049>

¹⁵ <https://www.vice.com/nl/article/ezm9jw/wetenschap-mensen-staan-gemiddeld-2863-seconden-voor-een-schilderij>

een museumbezoek wat al gauw minuten langer kan gaan duren. Of dit effect gaat hebben op musea in het algemeen is nog onduidelijk.

Een museumbezoeker ter plaatse maakt zich zorgen over deze ontwikkeling: 'als mensen echt langer stil gaan staan bij een werk, kan het wel eens veel te druk worden. En ik kan de bordjes met uitleg nu al zo moeilijk lezen.'

Ook de onderzoekers zien een rol voor de uitlegbordjes weggelegd. Zo blijkt dat men bijna de helft van de tijd bezig is met het lezen van de uitleg. Hierbij is het vooral opvallend dat er een groep is die hetzelfde kijkpatroon toepast. Eerst kijken ze kort naar het schilderij om vervolgens het bordje te lezen en dan weer kort naar het schilderij te kijken.

Daarnaast lijkt de stijging van kijktijd te maken te hebben met de zogenaamd arties. Arties zijn selfies waarin men met een kunstwerk op de foto gaat. De arties kunnen

ook door vrienden of kennissen gemaakt worden. Dan wordt er veelal aan imitatie van de kunstwerken gedaan.

Auteur (Lies)

Volgens mij las ik daar ooit iets over in Walter Benjamin's *Het kunstwerk in het tijdperk van zijn technische reproduceerbaarheid en andere essays*. Het bekendste essay, waar het boek naar vernoemd is, gaat over de opkomst van reproductietechnieken in de kunst. Je moet hierbij denken aan het fotograferen van schilderijen of, dat is misschien wat minder achterhaald, het 3D-printen van een oude buste.

Het is een tijd geleden dat ik het essay heb gelezen, maar het is me wel bijgebleven dat hij het had over de verplaatsbaarheid van zo'n technische reproductie. Er was, geloof ik, iets met een aura die verbonden was aan een plek, en een werk. Zoiets van een fresco in een kerk, die altijd indrukwekkender is dan een foto van zo'n

fresco. Het is de echte versie, of zoiets en dat komt dan door die aura. Er lijkt dan een soort verlies van context te ontstaan.

Het rare is dat teksten hier nooit echt last van hebben gehad. Die zijn gemaakt voor reproductie lijkt wel. Maar ja, met beelden lijkt verplaatsbaarheid dan opeens een nadeel te worden. Ze hoeven niet per se meer op een plek te gebeuren.

De andere personages sluipen weg. Het licht dimt

Althans, bij ons is het dat beeld, waar we waarde aan hechten. Niet de echte versie met zijn aura, maar dat beeld als het waarneembare bij uitstek. En ja, dan kan ik inderdaad een televisie uit het stopcontact trekken, meenemen en dan ergens anders dezelfde film nog een keer afspelen. Alsof de context van dat afspelen er helemaal niet meer toedoet, zolang het beeld maar echt

lijkt. Ik kan overal alles zeggen, en er is niemand die mij verbetert. Vreemd, zou ik toch op z'n minst zeggen.

Het is zo abstract. Hoe weten we dan wat we waarnemen? Nooit iets nieuws, alleen maar die eeuwige discussie van eeuwige standpunten, alleen dan op een andere plek en een andere tijd. Het is de kopie van een kopie, van een kopie. Het lijkt alsof ik alleen maar kan herhalen wat ik bij andere heb gelezen.

Zo is het ook met geschiedenis. Als je over een echte plek schrijft, dan zit je daar zo mee. Dan is er geen plaats meer voor fictie. En toch, met die gemeenplaats onder m'n arm, weet ik niet meer waar de fictie begint en de wereld eindigt. Alles, is alleen nog maar een verhaal. Een verhaal wat iedereen, altijd en overal kan betwijfelen. Een gemeenplaats is een verhaal. Een verhaal als het waarneembare bij uitstek, waarin iedereen alleen nog maar, altijd een mening heeft.

Soms heb ik het gevoel dat ik ook een personage geworden ben. Dan is dat het enige waar ik me nog aan vast kan houden, dat ik iets heb gelezen. Dat ik de context ben van de rest, maar dat klinkt eigenlijk ook zo abstract.

lichten gaan uit

Bedrijf 5/Een Slot

*Nihilist staat alleen op het podium. Een spot is gericht op

Nihilist*

Nihilist

Nou, om dan toch enigszins aan de spanningsboog bij te dragen, wat dat dan ook is, zal ik ook eens wat vertellen.

Daar gaan we dan!

Elke keer als ik dacht ergens bij te willen horen zo'n moment dat een groep echt een groep wordt, dan is zo'n gebeuren nog onmogelijk te stoppen. Het raast van een helling af, sleurt alles met zich mee. Het verteert zichzelf. Alsof ze niet meer voor zichzelf kunnen denken.

Aan het eind is er niets meer over dan de dingen die ze hebben meegesleurd. Het overblijfsel van toevalligheden. En dat is precies niks voor mij. Wie had het nou ook alweer over die toevalligheden? Dat je door

ergens langs te komen, weer ergens anders aan moet denken? Dat het meestal meer een kwestie is van tijd of rechtlijnigheid ofzo?

In zo'n groep dan herken ik, mezelf gewoon niet meer. Juist dan heb ik last van die rechtlijnigheid. Ik heb het weleens gedaan, dat ik ooit boven aan de helling ben instapt in een geheel, en dat ik toen mezelf niet meer herkende. 'Ik snap niet hoe dit heeft kunnen gebeuren', zei ik tegen mezelf. 'Ik was er helemaal niet bij', en 'het is me overkomen.' Als ik het nu weer zie gebeuren denk ik er weer aan. Ze zijn ingestapt zonder echt op de juiste hoogte te zijn. Zoals de Duitsers al zeiden: 'Wir haben das nicht gewusst.' Ze waren er, ze wisten zeker dat ze er waren, maar toen het eenmaal begon toen waren ze er toch niet helemaal bij. Toen wussten sie das nicht. Collectieve domheid dus.

En ja, laten we eerlijk zijn, als zij er niet helemaal waren.

Wie dan wel? Staan we dan allemaal niet toevallig op het verkeerde moment op de verkeerde plek?

Auteur komt op

Auteur (Lies)

Jongens, weet een van jullie wat er met Groep is gebeurd? Hen loopt wel wat vaker weg, maar het lijkt nu wel heel lang te duren. Ik had toch minstens verwacht dat ze iets zouden gaan zeggen over die Nazi opmerking.

Nihilist

Dat zei ik toch al, het ging hen helemaal niet om echte verandering. Ze wilden gewoon motivatie. Ze wilden zich gewoon beter voelen dan de rest. Het gevoel hebben dat ze een plek hadden. Maar als je ze daar dan mee confronteert. Ja, dan zijn ze gauw weg.

Nihilist rolt met zijn ogen

Nihilist

Niemand luistert ooit naar mij.

Auteur (Lies)

Dat is toch veel te cynisch. Misschien beseftte ze wel dat alleen praten helemaal geen zin heeft, dat ze actie moeten ondernemen. Bovendien is dit een abstracte plek, het is niet de echte wereld. En als ze wat wilde veranderen, wat moesten ze dan nog hier? Ze leken vrij materialistisch ingesteld.

Nihilist

Materialistisch? Waar heb je het over, ze waren juist toch tegen het systeem!

Auteur (Lies)

Ik bedoel niet materialistisch in de vorm van consumptie.

Nihilist

Hoe dan?

Auteur (Lies)

Ja, dat wilde ik je nu gaan uitleggen.

Neus stormt het podium op

Neus

Weg? Zijn ze weg? Hoe kunnen ze nu weg zijn gegaan?

Nihilist

Boeie, jij zat toch ook te klagen dat je weg wilde? Wat ga je nu doen zelfmoord plegen? Haha, we zitten in een tragedie, toch? En die auteur van ons, die heeft de rest

ook al doodleuk laten verdwijnen. Haha, dood-leuk, snap je? Dood?

Neus

Ja, maar, met wie moet ik dan converseren? De lezer dient zich tenslotte passief te gedragen. Was het maar mogelijk om met u te spreken, lezer, in plaats van tot u. Deze tragedie der verdwijning laat mij dan, tenslotte tot een besluit komen, lezer. Als eerbetoon aan degene die gevallen zijn, dan nu mijn laatste woorden, ik wil u bedanken beste lezer, voor uw tijd.

En dan nu, voor u, Groep, onze trouwe compagnon:

Als u de tijd wilt nemen om u een andere houding aan te meten; is vallen, louter en alleen, een kwestie van perspectiefwissel. Waar men eerst de ogen op de hemel gericht had – men moet toch kunnen inschatten of men

al op de juiste hoogte is –, roteert het perspectief en gaan de ogen opeens de diepte in. Het lichaam is gedraaid; met neus naar beneden en voeten de lucht in. Dan kan men het beneden louter aangapen als nieuw eindpunt. Het aangapen als poging tot inschatten of men er al is. In plaats van een verhouding tot de hoogte, moet men zich verhouden tot de diepte.

Hier moet bij worden gezegd dat diepte een andere wijze is om van hoogte te spreken. Een diepte is de hoogte van dat wat men al heeft afgelegd. Een hoogte waarvan ik was vergeten hoe hoog het eigenlijk was. Ik was zo bezig met het afleggen van deze hoogte, dat ik de vraag betreffende mijn eigen houding, jegens u, nooit centraal heb kunnen stellen.

Dit spijt mij ten zeerste.

Neus verdwijnt in een valluik. Linksachter op het podium gaat een licht aan.

Nieuwslezer

Per dag sterven er vijf mensen aan zelfdoding, zegt het CBS op basis van nieuwe cijfers uit 2021.¹⁶ Dit betekent dat er elke 4,8 uur iemand doodgaat aan een suïcidepoging. Vooral onder mannen is het aantal suïcidepogingen gestegen.

Denk je aan zelfdoding? Neem dan 24/7 gratis en anoniem contact op met 0800-0113 of chat op 113.nl.

Iedereen gaat af. Lichten gaan uit

¹⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/17/1-859-zelfdodingen-in-2021-36-meer-dan-in-2020>

Recensie/Conclusie

Door een combinatie van willekeurige onderwerpselectie en schreeuwende personages kan Ideën: een tragedie in vijf bedrijven het best omschreven worden als een kippenhok met internetaansluiting. De auteur, en de vijf andere personages, vrezen niet voor het aandragen en bediscussiëren van complexe onderwerpen zoals zelfmoord, plagiaat en hypocrisie. Zij laten luid en duidelijk van zich horen, waardoor geen van hen veilig is voor de ander. Zo wordt de auteur in het eerste bedrijf belachelijk gemaakt, omdat zij een introductie probeert te geven, en verdwijnt in het vijfde bedrijf een van de personage zonder opgaaf van reden.

De personages zijn niet het enige waarmee de dialoog wordt aangegaan. Ook de literaire traditie wordt ondervraagd. Het is opvallend dat de auteur de lezer hierbij op het verkeerde been zet in de inleiding. Zij stelt namelijk dat de catastrofe de hoofdrol speelt in de klassieke tragedie, en dit klopt niet. De tragedie stelt zich namelijk ten doel om een katharsis, ook wel emotionele zuivering, te veroorzaken bij het publiek. Voor het geval in kwestie, gebeurt juist hier iets interessants. Het eeuwige kibbelen van de personages lijkt tot niks anders te leiden dan een aantal sterf- en verdwijningsgevallen, waarbij alleen nihilisme in de vorm van Nihilist, de zogenaamde objectieve kennis in de vorm van de Nieuwslezer en een verwarde auteur achterblijven. Er is dus een dubbele tragedie. Aan de ene kant zijn er de sterfgevallen. Aan de andere kant is er een dialoog wat nergens toe leidt.

Het is jammer dat de aangesneden onderwerpen niet verder worden uitgewerkt. De verschillende perspectieven zouden met minder onderwerpen verder uitgediept kunnen worden. Dit stemt mij echter hoopvol voor de toekomst, omdat er nog veel te schrijven valt voor deze auteur. Door de traditie op humoristische wijze te gebruiken blaast zij allerhande verlamme aspecten van het maatschappelijk debat nieuw leven in.

Karen Anker is hoogleraar klassieke Nederlandse taal aan de universiteit van Zwolle en schrijft regelmatig literaire besprekingen voor De Opportunist.

Bronnen

- Benjamin, W. & Hoeks, H. (2017). *Het kunstwerk in het tijdperk van zijn technische reproduceerbaarheid en andere essays*. Boom Lemma.
- Bernlef, J. (1992). *De witte stad*. Querido.
- Debord, G. (2015). *De spektakelmaatschappij & commentaar op de spektakelmaatschappij (Dutch Edition)* (01 editie). IJzer.
- Fraser, A. (2003). *Andrea Fraser : works: 1984 to 2003* (Y. Dziewior, Red.).
- Karasik, P., Mazzucchelli, D., Auster, P. & Spiegelman, A. (2004). *City of Glass: The Graphic Novel (New York Trilogy, 1)* (First). Picador.
- Mandeville, B., de Mandeville, B., Jansen, A. C. & Hayek, F. (2007). *Mensen spreken niet om begrepen te worden / druk 1: verzameld werk deel II : De fabel van de bijen*

deel II gevolgd door Een rechtvaardiging van het boek.

Lemniscaat.

Noë, G. (Regisseur). (2021). *Vortex*.

Rick and Morty. (2022).

Sartre, J. P. & Kaas, M. (2020). *Walging*. Bohn Stafleu van Loghum.

South Park. (1995-heden). <https://www.southparkstudios.nu/>

Valéry, P. (1895). *Meneer Teste* (P. Meeuse, Vert.). Uitgeverij Vleugels.

Van Sterkenburg, P. G. J. (1989). *De Taal van Het Journaal*.

Woolf, V. (2021). *A Room of One's Own*. Colossal Publications.